

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów

„Kompas kultury dla Europy”

(COM(2025) 785 final)

Projekt wspólnej deklaracji

„Europa dla kultury – kultura dla Europy”

(COM(2025) 786 final)

(C/2026/3562)

Sprawozdawca: **Luca JAHIER**

Doradczynie i doradcy	Katherine HEID (doradczynie sprawozdawcy, Grupa III)
Wniosek o konsultację	Komisja Europejska, 22.12.2025
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa
Data przyjęcia przez sekcję	14.4.2026
Data przyjęcia na sesji plenarnej	30.4.2026
Sesja plenarna nr	605
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	163/0/1

1. Wnioski i zalecenia

EUROPEJSKI KOMITET EKONOMICZNO-SPOŁECZNY (EKES):

1.1. **W pełni popiera Kompas kultury dla Europy**, ponieważ stanowi on ważną i aktualną przekrojową strategię na rzecz promowania kultury i europejskich wartości kulturowych w Europie i poza nią oraz zapewnia dobrze prosperujący sektor kultury.

1.2. **Podkreśla, że kultura jest wektorem** obrony i wzmacniania demokracji, przeciwdziałania populistycznym i autorytarnym narracjom oraz zwiększania gotowości, zrównoważonego rozwoju, spójności społecznej i silniejszego poczucia przynależności.

1.3. Zaleca **rozwijanie konkretnej synergii** między kompasem kultury a unijnymi inicjatywami mającymi na celu wzmacnianie odporności demokratycznej (np. europejską tarczą demokracji⁽¹⁾), zwłaszcza w sferze cyfrowej, aby przeciwdziałać coraz częstszym atakom na europejską demokrację i europejskie podstawowe wartości. Kultura powinna być w pełni uwzględniana w szerszych strategiach ochronnych, np. w ramach „zaufanych platform europejskich”.

⁽¹⁾ JOIN(2025) 791 final, Dz.U. C, C/2026/25, 16.1.2026, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2026/25/oj>.

1.4. Podkreśla ogromne znaczenie **specjalnej strategii w zakresie sztucznej inteligencji dla sektora kultury i sektora kreatywnego**, a jednocześnie wzywa do ochrony prac w dziedzinie kultury i własności twórczej. Unia powinna powiązać tę strategię z kompasem kultury i, poprzez odpowiednie warunki ramowe i regulacje oparte na zachętach, wspierać szybkie powstanie rynku licencjonowania treści treningowych. Ponadto w europejskim akcie w sprawie AI ⁽²⁾ należy opracować szczegółowe wytyczne sektorowe dla sektora kultury.

1.5. Podkreśla konieczność **zapewnienia silnego i przekrojowego wsparcia finansowego** na rzecz kultury i dziedzictwa kulturowego w przyszłych wieloletnich ramach finansowych (WRF) na lata 2028–2034. W tym kontekście EKES zaleca, by rozważyć wprowadzenie wyraźnego celu finansowego, polegającego na przeznaczeniu 2 % całkowitego przyszłego budżetu UE na kulturę, w miarę możliwości za pomocą nowej zasady horyzontalnej w rozporządzeniu o ramach monitorowania wydatków budżetowych i ramach wykonania budżetu ⁽³⁾. Z uwagi na przekrojowy charakter kompasu kultury odpowiednie finansowanie kultury powinno również **znaleźć odzwierciedlenie w powiązanych obszarach polityki**: w dziale 1 dotyczącym planów partnerstwa krajowego i regionalnego (PPKR), w tym polityki spójności, w dziale 2 w ramach programów badawczych („Horyzont”), nowych instrumentów na rzecz edukacji kultury, mediów i wartości unijnych (Erasmus+ i AgoraEU), instrumentów na rzecz konkurencyjności, w tym Europejskiego Funduszu Konkurencyjności, oraz w dziale 3 wśród środków ujętych w nowym instrumencie „Globalny wymiar Europy”.

1.6. Apeluje o **solidne i ukierunkowane na cele wdrażanie sztandarowych działań i programów** w ramach kompasu kultury. Wdrażanie to powinno opierać się na jasno określonym planie działania oraz odpowiednich zdolnościach organizacyjnych i administracyjnych w Komisji i jej agencjach, a także na długoterminowej ciągłości polityki.

1.7. Zaleca, aby w operacjonalizację kompasu kultury **systematycznie, już na wczesnym etapie, angażowano nie tylko zainteresowane strony z sektora kultury**, ale również podmioty spoza tego sektora, na które ma wpływ polityka kulturalna, w tym władze lokalne i regionalne, zainteresowane strony polityki spójności i przedstawiciele odpowiednich sektorów gospodarki, w tym MŚP, sektora kultury i sektora kreatywnego, oraz organizacje przedstawicielskie sektora kultury i sektora kreatywnego, tak aby wzmocnić przekrojowy charakter kompasu i podmiotowość zainteresowanych stron.

1.8. Podkreśla, że **sektor kultury i sektor kreatywny stanowią strategiczny ekosystem gospodarczy**, składający się głównie z MŚP, mikroprzedsiębiorstw i osób samozatrudnionych. EKES wzywa do wyważonego uwzględnienia wszystkich wysoce zróżnicowanych branż sektora kultury i sektora kreatywnego w kompasie kultury. Sektory kreatywne, takie jak gry, film, muzyka popularna i moda, powinny być w sposób bardziej jednoznaczny i systematyczny włączane do kompasu, by odzwierciedlić ich znaczący wkład w PKB, zatrudnienie i odporność gospodarczą Europy ⁽⁴⁾.

1.9. Podkreśla, że **trwałe inwestycje publiczne nadal mają zasadnicze znaczenie** dla zagwarantowania wysokiej jakości, zróżnicowanej i niezależnej twórczości artystycznej, infrastruktury kulturalnej i ochrony dziedzictwa kulturowego ⁽⁵⁾, oraz ostrzega przed cięciami budżetowymi na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym. Jednocześnie zachęca do zorganizowanych działań na szczeblu europejskim i krajowym w zakresie ram uzupełniających, które pozwolą pozyskać wsparcie prywatne, z udziałem przemysłu, fundacji, spółdzielni, gospodarki społecznej, organizacji trzeciego sektora oraz zainteresowanych stron z sektora kultury i dziedzictwa kulturowego, przy pełnym poszanowaniu wolności artystycznej i różnorodności kulturowej.

⁽²⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1689 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie ustanowienia zharmonizowanych przepisów dotyczących sztucznej inteligencji oraz zmiany rozporządzeń (WE) nr 300/2008, (UE) nr 167/2013, (UE) nr 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1139 i (UE) 2019/2144 oraz dyrektyw 2014/90/UE, (UE) 2016/797 i (UE) 2020/1828 (akt w sprawie sztucznej inteligencji) (Dz.U. L, 2024/1689, 12.7.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/2024/1689/oj>).

⁽³⁾ COM(2025) 545 final.

⁽⁴⁾ Spośród wszystkich ekosystemów przemysłowych – obok sektora ochrony zdrowia i sektora mobilności – sektor kultury i sektor kreatywny przyciągają największą liczbę przedsiębiorstw typu start-up w dziedzinie technologii. Źródło: Komisja Europejska, „Roczne sprawozdanie dotyczące jednolitego rynku i konkurencyjności za 2024 r.”

⁽⁵⁾ W 2022 r. wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych w UE na „rekreację, kulturę i religię” wyniosły 182 mld EUR (czyli 1,1 % PKB), przy czym 74,9 mld EUR przeznaczono na „usługi kulturalne” (czyli 0,5 % PKB i 0,9 % wszystkich wydatków). Źródło: Eurostat (2023) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_recreation_culture_and_religion oraz https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_cultural_broadcasting_and_publishing_services.

1.10. Z zadowoleniem przyjmuje **planowany „zorganizowany dialog UE z zainteresowanymi stronami”** i proponuje, że będzie kluczowym partnerem Komisji Europejskiej: wniesie swoją wiedzę fachową związaną z organizacją wydarzeń o podobnym formacie, a tym samym zapewni stałą i znaczącą wymianę między zainteresowanymi stronami z sektora kultury a innymi podmiotami (lokalnymi, regionalnymi, gospodarczymi, społecznymi itp.), w tym we współpracy z Komitetem Regionów, przedstawicielami miast i Europejskim Obserwatorium Audiowizualnym.

1.11. Apeluje, by zachęcać **do dynamicznego uwzględniania** w krajowych i regionalnych politykach kulturalnych podmiotów **gospodarki społecznej działających w dziedzinie kultury na poziomie społeczności lokalnych**, spółdzielni, przedsiębiorstw społecznych, partnerstw publiczno-prywatnych i sieci terytorialnych, w tym poprzez dalszy rozwój planu działania na rzecz gospodarki społecznej, uznanie tych podmiotów za partnerów instytucjonalnych oraz działania zachęcające do dostosowania instrumentów fiskalnych i finansowych w celu odzwierciedlenia i zwiększenia wartości, którą już generują.

1.12. Podkreśla **znaczenie międzynarodowego wymiaru kultury** dla promowania europejskich wartości, demokracji i wymiany kulturalnej oraz dla stymulowania skoordynowanego zrównoważonego rozwoju. W związku z tym z zadowoleniem przyjmuje międzynarodowe stosunki kulturalne jako jeden z czterech głównych filarów kompasu kultury. **Ubolewa, że filar ten pominięto w projekcie wspólnej deklaracji**, i zdecydowanie wzywa do pełnego przywrócenia tego strukturalnego wymiaru kompasu we wspólnej deklaracji.

1.13. Podkreśla ponadto, że zbliżająca się **aktualizacja strategii UE w dziedzinie międzynarodowych stosunków kulturalnych musi doprowadzić do opracowania kompleksowego i pełni operacyjnego planu działania**, co zostało już szczegółowo opisane w opinii EKES-u z 2022 r.⁽⁶⁾ Ważne są nowe partnerstwa i wzmocniona rola organizacji społeczeństwa obywatelskiego, tak samo jak jasno określone priorytety regionalne. Proces rozszerzenia należy aktywnie wspierać poprzez współpracę kulturalną, zapewnienie wsparcia ukraińskiemu sektorowi kultury i dziedzictwa kulturowego oraz uwzględnianie roli kultury we wdrażaniu nowego Paktu na rzecz regionu śródziemnomorskiego.

1.14. Proponuje uzyskanie **szerokiego poparcia instytucjonalnego dla wspólnej deklaracji** nie tylko ze strony Parlamentu Europejskiego i Rady, ale również – Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i, jeżeli tak zostanie uzgodnione, Komitetu Regionów. Zaleca również rozważenie zatwierdzenia przez europejskie organizacje zainteresowanych stron działających w dziedzinie kultury.

1.15. Popiera **położenie nacisku na edukację kulturalną** zarówno w ramach edukacji formalnej, jak i pozaformalnej, z akcentowaniem praw kulturalnych wszystkich obywateli, niezależnie od ich pochodzenia społeczno-ekonomicznego lub kulturowego, płci, wieku czy niepełnosprawności. Ponieważ osoby z niepełnosprawnościami napotykały wiele barier utrudniających im uczestnictwo w życiu kulturalnym i wnoszenie w nie wkładu, będzie to wymagało specjalnych zasobów finansowych i bardzo konkretnych środków, wykraczających poza bardzo pożądane sprawozdanie dla państw członkowskich.

1.16. W szczególności **wzywa do opracowania szkoleń i środków w zakresie umiejętności** w planach partnerstwa krajowego i regionalnego – np. związanych z turystyką i ochroną dziedzictwa w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) lub Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) – lub możliwości uczenia się dla wszystkich w programie Erasmus+, w powiązaniu z unią umiejętności i innymi programami podnoszenia i zmiany kwalifikacji.

1.17. Opowiada się za przygotowywaniem **corocznego sprawozdania na temat stanu kultury i za ustanowieniem unijnego centrum danych na temat kultury** oraz sugeruje, by zbadać możliwość przekształcenia go w dynamiczną platformę wymiany i współpracy sprzyjającą partnerstwom, współtworzeniu i wymianie wiedzy.

1.18. **Popiera propozycję Komisji dotyczącą unijnej karty artystów**, która ma określić podstawowe zasady, wytyczne i zobowiązania dotyczące uczciwych warunków pracy w tych sektorach oraz zwiększyć zgodność z przepisami i rozliczalność, zwłaszcza w przypadku beneficjentów funduszy UE na kulturę⁽⁷⁾. Karta powinna uwzględniać definicje krajowe i opierać się na najlepszych praktykach krajowych. Państwa członkowskie powinny podjąć odpowiednie kroki w celu zapewnienia wszystkim pracownikom dostępu do ochrony socjalnej, biorąc pod uwagę powszechność w tym

⁽⁶⁾ Opinia EKES-u „Dyplomacja kulturalna jako nośnik stosunków zewnętrznych UE – Nowe partnerstwa i rola organizacji społeczeństwa obywatelskiego”.

⁽⁷⁾ Komunikat „Kompas kultury dla Europy” – COM(2025) 785 final.

sektorze pracowników zatrudnionych w niestandardowych formach i osób samozatrudnionych, wymogi mobilności międzynarodowej oraz fakt, że większość MŚP to mikroprzedsiębiorstwa, spółdzielnie lub przedsiębiorstwa gospodarki społecznej. Przyznawanie unijnych środków finansowych na kulturę powinno być powiązane z odpowiednimi warunkami gwarantującymi, że finansowanie zapewnia wsparcie na rzecz wysokiej jakości warunków pracy. Należy dalej rozwijać wymianę na wysokim szczeblu z zainteresowanymi stronami oraz wysokiej jakości dialog społeczny, a także ukierunkowane środki dotyczące wpływu generatywnej sztucznej inteligencji na źródła utrzymania artystów i własność intelektualną.

1.19. Zauważa, że MŚP z sektora kultury i sektora kreatywnego nadal mierzą się z trudnościami strukturalnymi w dostępie do finansowania. Ich zależność od wartości niematerialnych i prawnych, rozdrobnionych rynków i działań opartych na projektach ogranicza ich kwalifikowalność na podstawie tradycyjnych kryteriów udzielania pożyczek. W związku z tym popiera bardziej strategiczną **mobilizację instrumentów Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI) i Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego (EFI)**, w tym systemów gwarancji i narzędzi finansowania mieszanego, **na rzecz sektora kultury i sektora kreatywnego**. Należy zbadać potencjał usprawnienia i dostosowania tych mechanizmów, w tym ewentualnego ustanowienia specjalnych możliwości finansowania dla kultury i kreatywności w unijnych ramach konkurencyjności.

2. Uwagi ogólne

2.1. „Kompas kultury dla Europy”⁽⁸⁾ jest najnowszą próbą sformułowania przez Komisję Europejską kompleksowych i długoterminowych ram polityki kulturalnej UE. Stanowi on odpowiedź to, że w ostatnich latach coraz powszechniej uznaje się, że dzięki swojej różnorodności działalność kulturalna i dziedzictwo kulturowe mają zasadnicze znaczenie dla naszego europejskiego stylu życia oraz że istniejące instrumenty polityki nie odzwierciedlają już w pełni złożoności europejskich ekosystemów kultury ani wyzwań, przed którymi one stoją. Kompas można postrzegać jako istotną aktualizację poprzedniej strategii kulturalnej – europejskiego programu na rzecz kultury (z 2018 r.)⁽⁹⁾ – oraz planów prac w dziedzinie kultury⁽¹⁰⁾, dzięki którym kultura i dziedzictwo kulturowe stały się jednym z głównych obszarów polityki. Od tego czasu szereg wydarzeń – w tym pandemia COVID-19, przyspieszona cyfryzacja, zmiana klimatu, zmieniające się warunki pracy w sektorze kultury i sektorze kreatywnym oraz rosnąca niestabilność geopolityczna – uwypukliło potrzebę unowocześnionego i bardziej zintegrowanego podejścia. Kompas kultury odzwierciedla również szersze dyskusje instytucjonalne na temat przyszłego ukierunkowania Europy, w tym priorytetów wyrażonych w wytycznych politycznych Komisji Europejskiej i strategicznym programie UE. W tym kontekście kulturę coraz częściej uznaje się za czynnik przyczyniający się do stabilności demokratycznej i wzajemnego zrozumienia w Europie i na świecie, do spójności społecznej i regionalnej, a także do zrównoważonego wzrostu gospodarczego, tworzenia miejsc pracy i konkurencyjności.

2.2. Uczestnictwo w kulturze i wolność wypowiedzi artystycznej są ściśle powiązane z odpornością społeczeństw demokratycznych w Europie i poza nią, zmniejszają fragmentację i podatność na zagrożenia społeczne, wzmacniają zaangażowanie demokratyczne i budują zaufanie. Odporność oznacza tworzenie warunków, w których twórczość, organizacje, podmioty kulturalne i odbiorcy kultury mogą się rozwijać, po to by wzmacniać otwarte, demokratyczne społeczeństwa. Odporny europejski ekosystem kultury jest w stanie amortyzować wstrząsy, dostosowywać się do zmian i nadal tworzyć wartość kulturową, społeczną i gospodarczą.

2.3. Kompas kultury odzwierciedla ten wymiar również poprzez zaakcentowanie roli kultury w stawianiu czoła wyzwaniom, jakimi są polaryzacja, dezinformacja i wpływy autorytarne. Kultura, edukacja i krytyczne myślenie są postrzegane jako podstawowe sposoby ochrony demokracji.

2.4. W kompasie kultury kładzie się nacisk na inkluzywne zarządzanie i zaangażowanie zainteresowanych stron z całego ekosystemu kultury. Obejmuje on artystów, organizacje kulturalne, partnerów społecznych, organizacje społeczeństwa obywatelskiego i władze lokalne. Kompas zapewnia ramy, w których można dalej rozwijać i wzmacniać mechanizmy zorganizowanego dialogu w sposób trwały i obejmujący szerokie grono podmiotów.

2.5. Chociaż sam kompas kultury jest przede wszystkim dokumentem strategicznym, jego wdrożenie jest ściśle powiązane z przyszłymi decyzjami o finansowaniu. Zakres, w jakim uda się osiągnąć jego cele, będzie zależał od tego, w jaki sposób zostaną one odzwierciedlone we wszystkich działach kolejnych WRF.

⁽⁸⁾ Komisja Europejska, „Kompas kultury dla Europy”.

⁽⁹⁾ „A New European Agenda for Culture” – SWD(2018) 267 final.

⁽¹⁰⁾ Rezolucja Rady w sprawie planu prac UE w dziedzinie kultury na lata 2023–2026 (2022/C 466/01).

3. Uwagi szczegółowe

3.1. Kultura a wieloletnie ramy finansowe

Docelowy poziom wydatków budżetowych na kulturę wynoszący 2 % w kolejnych WRF na lata 2028–2034 mógłby skutkować nową zasadą horyzontalną w załączniku 1 do rozporządzenia w sprawie ram wykonania, monitorowaną za pomocą ewentualnego współczynnika w celu określenia wkładu w kulturę (przypisanie 100 % lub ewentualnie 40 % do odpowiednich obszarów interwencji 87–95 w obszarze polityki „Kultura, turystyka i środki masowego przekazu”), niezależnie od monitorowania wydatków socjalnych i celu w tym zakresie. Niemniej, podobnie jak w przypadku docelowego poziomu wydatków klimatycznych i środowiskowych lub społecznych, z podstawy obliczeń można by wyłączyć niektóre wydatki. Z uwagi na przekrojowy charakter kompasu kultury realistyczne wydaje się, że ten docelowy poziom wydatków można osiągnąć w powiązanych obszarach polityki: np. w dziale 1 w odniesieniu do niektórych celów szczegółowych funduszu na rzecz planów partnerstwa krajowego i regionalnego (zwłaszcza jeśli chodzi o wsparcie turystyki, w tym zrównoważoności, które ma zostać rozszerzone na dziedzictwo kulturowe i naturalne, lub o promowanie kultury jako katalizatora europejskich wartości, demokracji i kultury oraz wspieranie dynamicznego i różnorodnego sektora kultury i sektora kreatywnego) lub poszczególnych działań w ramach nowego unijnego instrumentu w funduszu PPKR; w dziale 2 w odniesieniu do programu badawczo-innowacyjnego dotyczącego badań prowadzonych na zasadzie współpracy („Horyzont”), nowego Europejskiego Funduszu Konkurencyjności (EFK) lub nowych instrumentów w zakresie edukacji, kultury, mediów i wartości unijnych (Erasmus+ i AgoraEU); lub w dziale 3 w przypadku środków nowego instrumentu „Globalny wymiar Europy”, po to by wspierać międzynarodowe stosunki kulturalne i docenić rolę kultury w promowaniu wartości Unii w różnych programach i obszarach działań zewnętrznych.

3.2. Kultura a gospodarka

Kultura i branże sektora kultury i sektora kreatywnego są ważnym obszarem rozwoju gospodarczego UE. W 2024 r. w sektorze kultury w całej UE zatrudnionych było 7,9 mln osób (3,8 % wszystkich zatrudnionych), co oznacza wzrost o 1,9 % w porównaniu z 2023 r. ⁽¹⁾ W 2023 r. ponad 2,1 mln przedsiębiorstw z sektora kultury w UE wygenerowało wartość dodaną w wysokości około 202 mld EUR (tj. 1,9 % łącznej wartości dodanej). W 2023 r. przychody netto ze sprzedaży w sektorze kultury wyniosły około 524 mld EUR (całkowita wartość wygenerowanych dochodów) (tj. 1,4 % łącznych przychodów netto ze sprzedaży) ⁽²⁾. Kultura jest również ważnym czynnikiem wpływającym na rozwój innych sektorów. Na przykład turystyka kulturalna stanowi 40 % całej turystyki europejskiej ⁽³⁾.

3.3. Kultura a sztuczna inteligencja

Transformacja cyfrowa i generatywna sztuczna inteligencja oznaczają transformacyjny rozwój naszych społeczeństw, w którym zaszła zmiana paradygmatu. Jako społeczeństwo oparte na wiedzy, obfitujące w dziedzictwo kulturowe i współczesną produkcję artystyczną, Europa posiada ogromne bogactwo dóbr intelektualnych i dóbr kultury. Dlatego musimy chronić naszą własność intelektualną i traktować ją jako jedno z dóbr, na przykład poprzez utworzenie rynku licencji na europejskie dane treningowe, zapewnienie dostępu do danych i treści treningowych oraz zachęcanie do pracy twórczej. W niedawno zatwierdzonej strategii cyfrowej Unii Europejskiej ⁽⁴⁾ uznano, że wartości europejskie – jeśli mają zostać zachowane w trakcie transformacji cyfrowej – muszą być również promowane i upowszechniane jako model globalny.

3.4. Kultura, warunki pracy i ochrona socjalna

Praca artystyczna często opiera się na projektach lub brak jej ciągłości. Nierzadko też miewa charakter transgraniczny i wymaga dużego nakładu pracy. Systemy administracyjne, zabezpieczenia społecznego i podatkowe zostały jednak zaprojektowane z myślą o standardowych modelach zatrudnienia. To niedopasowanie prowadzi do znacznych obciążeń regulacyjnych dla organizacji kulturalnych, co stanowi wyzwanie, zwłaszcza że 78 % pracowników sektora kultury i sektora kreatywnego w UE zatrudniają mikroprzedsiębiorstwa. Aby zapewnić długoterminową odporność, państwa członkowskie powinny dążyć do opracowania przyjaznych kulturze systemów podatkowych i ukierunkowanego zabezpieczenia społecznego dla artystów (dostęp do ochrony socjalnej związanej ze zdrowiem, emeryturami, bezrobociem itp.). Transgraniczna praca artystyczna również wymaga uproszczenia i ewentualnie dalszego rozwijania

⁽¹⁾ Eurostat, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_employment#SE_MAIN_TT.

⁽²⁾ Eurostat: Statystyki w dziedzinie kultury – przedsiębiorstwa sektora kultury, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_enterprises.

⁽³⁾ Światowa Organizacja Turystyki Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNWTO), Report on Tourism and Culture Synergies [Raport na temat synergii turystyki i kultury].

⁽⁴⁾ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/pl>.

przepisów UE dotyczących koordynacji zabezpieczenia społecznego, przy jednoczesnym zapewnieniu skutecznego egzekwowania i możliwości przenoszenia praw. Ponadto duża część podmiotów działających w dziedzinie kultury to osoby samozatrudnione. EKES zauważa, że freelancerom i osobom samozatrudnionym nie przysługuje ochrona przed szkodliwymi dla zdrowia godzinami pracy, nie są też objęci zakresem dyrektywy ramowej w sprawie bezpieczeństwa i zdrowia pracowników w miejscu pracy ani unijną dyrektywą w sprawie przejrzystości wynagrodzeń, która ma wyeliminować lukę płacową między kobietami a mężczyznami. Komitet zwraca uwagę na wytyczne w sprawie stosowania prawa konkurencji UE do układów zbiorowych dotyczących warunków pracy osób pracujących na własny rachunek niezatrudniających pracowników. W tych wytycznych wyjaśniono okoliczności, w jakich osoby bez umowy o pracę lub niepozostające w stosunku pracy, świadczące usługi głównie za pośrednictwem własnej pracy, mogą negocjować zbiorowo w celu poprawy swoich warunków pracy bez naruszania przepisów UE ⁽¹⁵⁾.

Aby wyeliminować te luki, potrzebny jest silny i skuteczny dialog społeczny i rokowania zbiorowe.

3.5. Podczas cieszącego się dużym zainteresowaniem i merytorycznego wysłuchania zorganizowanego przez EKES w celu przygotowania niniejszej opinii przedstawiono i opracowano sporą liczbę jakościowych uwag i konkretnych sugestii, które można było jedynie częściowo rozwinąć w niniejszej opinii. Uczestnicy podkreślili potrzebę bardziej zdecydowanej woli politycznej, długoterminowego zaangażowania i większych inwestycji. W przedstawianych uwagach kładziono nacisk na lepsze skorelowanie finansowania unijnego i europejskiej działalności charytatywnej, z uwagi na skalę zasobów fundacji w całej Europie. Pojawiły się pytania o bardziej konkretne powiązanie kompasu kultury z tarczą demokracji i strategią na rzecz społeczeństwa obywatelskiego, w szczególności w zakresie przeciwdziałania dezinformacji i polaryzacji. Podkreślono również rolę bibliotek i istniejącej infrastruktury kulturalnej jako przestrzeni demokratycznych. W debacie zaakcentowano też znaczenie strukturalnego włączania kultury w szersze ramy polityki UE, a nie traktowania jej jako odrębnego sektora. Podczas dyskusji poruszono również kwestię ograniczeń kompetencji UE w dziedzinie kultury wynikających z Traktatów. Prelegenci twierdzili, że UE może podjąć działanie na podstawie powiązanych kompetencji, takich jak przepisy dotyczące prawa pracy, VAT, warunków pracy i rynku wewnętrznego. Konkretnie punkty wyjścia do działania stanowią otwarta metoda koordynacji i egzekwowanie istniejących przepisów dotyczących pracowników. Uczestnicy podkreślili, że jednoczesne występowanie różnorodnych kryzysów wymaga zbieżnych reakcji politycznych oraz że w stosownych przypadkach podstawę prawną zaangażowania UE stanowią wymiar rynkowy i społeczny. Debata potwierdziła szerokie poparcie dla kreatywnego wykorzystania istniejących kompetencji w celu wzmocnienia ekosystemu kultury.

Bruksela, dnia 30 kwietnia 2026 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Séamus BOLAND

⁽¹⁵⁾ <https://eur-lex.europa.eu/pl/legal-content/summary/guidelines-on-applying-eu-competition-law-to-collective-agreements-regarding-the-working-conditions-of-solo-self-employed-persons.html>.

ZAŁĄCZNIK I

Previous EESC opinions on related matters and key documents from other institutions and think tanks to which the content of this opinion refers**EESC****Creative Europe Programme – Funding for Culture**

Opinion of the European Economic and Social Committee on the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on establishing the Creative Europe Programme

COM(2011) 785 final – 2011/0370 (COD) ⁽¹⁾ (covering the period 2014-2020)

Opinion of the European Economic and Social Committee on the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing the Creative Europe programme (2021 to 2027) and repealing Regulation(EU) No 1295/2013

COM(2018) 366 final ⁽²⁾ (covering the period 2021-2027)

Culture for Europe

EESC plenary debate „rEUnaissance – A cultural vision for Europe”, organised during the EESC presidency 2018-2020 ⁽³⁾ (October 2019)

Opinion of the European Economic and Social Committee on the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – *New European Bauhaus: Beautiful, Sustainable, Together*

COM(2021) 573 final ⁽⁴⁾ (February 2022)

International cultural relations

Opinion of the European Economic and Social Committee on the Joint Communication of the European Commission and the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy to the European Parliament and the Council: *Towards an EU strategy for international cultural relations* (JOIN(2016) 29 final) ⁽⁵⁾

Own-initiative opinion of the European Economic and Social Committee on *Cultural diplomacy as a vector of EU external relations – new partnerships and role of CSOs* ⁽⁶⁾ (October 2022).

Territorial dimension of culture

EESC study *Culture, Cities and Identity* ⁽⁷⁾ (2016)

Working conditions and social protection for artists and cultural workers

Own-initiative opinion of the European Economic and Social Committee on *Imbalances in social protection in general and specifically for the „new forms of work” and „atypical workers”* (October 2024) ⁽⁸⁾

Opinion of the European Economic and Social Committee on *Access to social protection for the self-employed – analysis, limitations and scope for improvement* (exploratory opinion requested by the Polish Presidency of the Council of the EU)(March 2025) ⁽⁹⁾

⁽¹⁾ Dz.U. C 181 z 21.6.2012, s. 35.

⁽²⁾ EESC opinion on *Creative Europe*.

⁽³⁾ EESC Plenary, rEUnaissance – A cultural vision for Europe, 31 October 2019.

⁽⁴⁾ Dz.U. C 275 z 18.7.2022, s. 73.

⁽⁵⁾ Dz.U. C 288 z 31.8.2017, s. 120.

⁽⁶⁾ Dz.U. C 75 z 28.2.2023, s. 122.

⁽⁷⁾ European Economic and Social Committee study *Culture, cities and identity in Europe*, 2016.

⁽⁸⁾ <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/imbalances-social-protection-general-and-specifically-new-forms-work-and-atypical-workers>.

⁽⁹⁾ <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/access-social-welfare-self-employed-analysis-limitations-and-scope-improvement>.

Democracy shield

Opinion of the European Economic and Social Committee – *The European Democracy Shield* (exploratory opinion requested by the Danish Presidency of the Council of the EU) – Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the European Democracy Shield (COM (2025) 45 final) (September 2025) ⁽¹⁰⁾

Other

Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – A Culture Compass for Europe COM(2025)785 final ⁽¹¹⁾

Commission Staff Working Document: Summary of Consultation Activities. Accompanying the document „communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of The Regions – A Culture Compass for Europe” (SWD(2025)785 final) ⁽¹²⁾

Report on copyright and generative artificial intelligence – opportunities and challenges (2025/2058(INI)), Committee on Legal Affairs (rapporteur: Axel Voss), adopted on 10.3.2026 ⁽¹³⁾

European Court of Auditors – Special report 08/2020: EU investments in cultural sites: topic that deserves more focus and coordination ⁽¹⁴⁾

P9_TA(2023)0405 – *EU framework for the social and professional situation of artists and workers in the cultural and creative sectors* – European Parliament resolution of 21 November 2023 with recommendations to the Commission on an EU framework for the social and professional situation of artists and workers in the cultural and creative sectors (2023/2051(INL)) ⁽¹⁵⁾

Joint Communication to the European Parliament and the Council *Towards an EU strategy for international cultural relations* (JOIN(2016) 29 final) ⁽¹⁶⁾

Report of the OMC (Open Method of Coordination) group of EU Member States' experts on *The status and working conditions of artists and cultural and creative professionals* ⁽¹⁷⁾ (2023)

Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions *The 2024 Annual Single Market and Competitiveness Report* COM/2024/77 final ⁽¹⁸⁾

Eurostat (2023) Cultural statistics – Government expenditure on recreation, culture and religion ⁽¹⁹⁾

Eurostat (2023) Government expenditure on cultural, broadcasting and publishing services ⁽²⁰⁾

Eurostat (2025). Culture statistics – cultural employment ⁽²¹⁾

Eurostat. Cultural statistics – cultural enterprises ⁽²²⁾

⁽¹⁰⁾ Dz.U. C, C/2026/25, 16.1.2026, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2026/25/oj>.

⁽¹¹⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52025DC0785&utm>.

⁽¹²⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52025SC0785&utm>.

⁽¹³⁾ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-10-2026-0019_EN.html.

⁽¹⁴⁾ https://www.eca.europa.eu/en/publications/SR20_08.

⁽¹⁵⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/ALL/?uri=CELEX:52023IP0405&utm>.

⁽¹⁶⁾ JOIN/2016/029 final.

⁽¹⁷⁾ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/01fafa79-1a13-11ee-806b-01aa75ed71a1/language-en>.

⁽¹⁸⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2024:77:FIN>.

⁽¹⁹⁾ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_recreation,_culture_and_religion.

⁽²⁰⁾ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_cultural,_broadcasting_and_publishing_services.

⁽²¹⁾ Statystyki dotyczące kultury – zatrudnienie w sektorze kultury – Statistics Explained – Eurostat.

⁽²²⁾ Culture statistics – cultural enterprises – Statistics Explained – Eurostat.

Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act) (Text with EEA relevance) ⁽²³⁾

Joint communication on the Pact for the Mediterranean (2025) ⁽²⁴⁾

United Nations World Tourism Organisation (UNWTO), „Report on Tourism and Culture Synergies” (2018) ⁽²⁵⁾

UNESCO, Reshaping policies for creativity: we share, we act, we build, 2026 ⁽²⁶⁾

Council Recommendation of 8 November 2019 on access to social protection for workers and the self-employed 2019/C 387/01 ⁽²⁷⁾

⁽²³⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1689 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie ustanowienia zharmonizowanych przepisów dotyczących sztucznej inteligencji oraz zmiany rozporządzeń (WE) nr 300/2008, (UE) nr 167/2013, (UE) nr 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1139 i (UE) 2019/2144 oraz dyrektyw 2014/90/UE, (UE) 2016/797 i (UE) 2020/1828 (akt w sprawie sztucznej inteligencji) (Dz.U. L, 2024/1689, 12.7.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>).

⁽²⁴⁾ Joint communication on the Pact for the Mediterranean – Middle East, North Africa and the Gulf.

⁽²⁵⁾ Tourism and Culture Synergies| World Tourism Organization.

⁽²⁶⁾ <https://doi.org/10.58337/DQDA4649>.

⁽²⁷⁾ EUR-Lex – 32019H1115(01) – EN – EUR-Lex.

ZAŁĄCZNIK II

WYKAZ PRZEDSTAWICIELI GRUP INTERESU, OD KTÓRYCH SPRAWOZDAWCA OTRZYMAŁ INFORMACJE

Poniższy wykaz sporządzono na odpowiedzialność sprawozdawcy. Podczas opracowywania opinii sprawozdawca otrzymał informacje od następujących przedstawicieli grup interesu:

Organizacje
European Commission Directorate-General Education, Youth, Sport and Culture (EAC)
European Commissioner for intergenerational fairness, youth, culture and sport
Member of the European Parliament
Member of the Committee of the Regions

Wysłuchanie publiczne: 12 lutego 2026 r.

Organizacje
European Commission Directorate-General Education, Youth, Sport and Culture (EAC)
UNESCO Liaison Office in Brussels
Culture Action Europe
Europa Nostra
Freemuse
Eurocities
Pearle Live Performance Europe
UNI-MEI (Media, entertainment and arts), UNI Global Union
Authors Rights Initiative, Germany
Arts for health, Austria
European confederation of industrial and service cooperatives (CECOP)